

Araştırma Makalesi

ÇOCUK DOSTU KENT KAVRAMININ ÇOCUK – OYUN – MEKAN İLİŞKİLERİ VE PAYDAŞLAR ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Esma KARAKUZU[†], Gül Aslı AKSU

[†] İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

^{††} Kastamonu Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kastamonu, Türkiye

Esma_srn@hotmail.com, gaaksu@kastamonu.edu.tr

0000-0002-5405-8991, 0000-0002-6847-6182

Atf/Citation: Karakuzu, E., Aksu, G., A., (2022). Çocuk Dostu Kent Kavramının Çocuk – Oyun – Mekan İlişkileri Ve Paydaşlar Çerçevesinde Değerlendirilmesi Journal of Technology and Applied Sciences 4(2), 147-156

ÖZET

Bir kentin geleceğini temsil eden çocukların sağlıklı gelişimi için; kendilerini kentte ait, mutlu ve özgür hissetmeleri onların en doğal haklarından. Çocuklar için aktif açık mekânların olması, özellikle fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini önemli ölçüde desteklemektedir. Bu noktada çocukların sosyal etkileşim içinde yaşlılarıyla ve toplumun farklı gruplarıyla buluşarak kısıtlanmadan oyun oynayabilecekleri ortamı sağlayacak mekânların varlığı büyük önem taşımaktadır. Özellikle çok farklı ve çeşitli dinamiklerden beslenen kent ortamlarında bu ihtiyaca cevap veren politikaların, uygulamaların ve fırsatların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu da Çocuk Dostu Kent kavramının önemini ve zorunluluğunu hatırlatmaktadır.

ÇDK in daha iyi anlaşılabilmesi için Dünya'dan ve Türkiye'den örneklerle desteklenerek konunun önemi vurgulanmıştır. Kentlerde çocuk dostu mekânlar oluşturabilmek için; çocuğa asıl değerini vererek, güvenli oyun alanı içinde sosyalleşebilmesine fırsat sunarak sağlıklı gelişebilmeleri yerel yönetimlerin en önemli görevleri arasında olmalıdır. Yerel yönetimlerin ÇDK lerle ilgili yaklaşımlarına dikkat çekerek, çocukların ihtiyaç ve taleplerine öncelik verilmesi gerektiği algısı oluşmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise ÇDK kapsamında Türkiye için belirlenen hedefler sıralanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Dostu Kent, Çocuk-Oyun-Mekân ilişkileri, Yerel yönetimler

EVALUATION OF THE CHILD FRIENDLY CITY CONCEPT WITHIN THE CONTEXT OF CHILD-PLAY-SPACE RELATIONSHIP AND STAKEHOLDERS

ABSTRACT

For the healthy development of children representing the future of a city, it is among their most natural rights to feel themselves to be happy and free as well as to belonging to the city. Availability of active open spaces for the children to a great extent contributes toward their healthy development especially in the physical, mental and social spheres. At this juncture, the presence of the spaces that facilitate playing of children with their coevals and with society's different groups in a social interaction without any restrictions is of great importance. Especially in the ambience of the city environments that are fed by extremely different and varying dynamics, it is necessary to develop policies, practices and opportunities to meet such demand. This reminds us of the importance and necessity of Child Friendly City (CFC) concept. In order for the CFC to be better understood, examples of its best practices are given from Turkey and other countries. Creation of child friendly spaces in the cities should be among the top priorities of local administrations for providing opportunities to children for socializing within a safe playground by treating them with their substantive value. By drawing attention on the opportunities provided by the local administration in their approach towards CFC, a perception is being developed in which priority will have to be given to the needs and the demands of the children. In the last section of the study, the targets established in the scope of CFC for Turkey are being listed.*Critical: Do not use symbols, special characters, or math in paper title and abstract.

Keywords: Child friendly city, child-play-space relationships, local administrations

Geliş/Received : 30.05.2021
Gözden Geçirme/Revised : 03.06.2021
Kabul/Accepted : 03.06.2021

1. GİRİŞ

“Çocuk Dostu Kent” kavramı başta “Çocuk – Oyun – Mekân” ilişkileri çerçevesinde şekillenmektedir.

1.1. Çocuk Kavramı

Çocuk kavramı ile ilgili farklı bakış açılarıyla yapılmış çok sayıda tanım bulunmaktadır. Bunlardan bazıları;

Çocukluk, yaşamın doğal bir sürecidir ve çocukluk insan hayatının bir evresidir. Elibol (1998) bu süreci göz önünde bulundurarak “Çocuk” kavramını, kimsesiz, zengin, fakir, fiziksel ve mental sağlığının zarar görüp görmemesi göz ardı edilerek “sağ ve tam doğduğu andan reşit olduğu ana kadarki çevrede bulunan gerçek kişi” olarak tanımlamaktadır.

Uluğtekin (1991)’e göre ise Çocuk, gelişimi sürmekte olan henüz bedensel, ruhsal, duygusal ve zihinsel anlamda gelişimini tamamlamamış içinde bulunduğu topluma ayak uydurmaya ve var olmaya hazırlanan 18 yaşından küçük bireydir.

Hukuki açıdan bakıldığında, uluslararası mevzuata göre “ulusal kanunlarca erken yaşta ergin sayılma durumu dışında, 18 yaşın altındaki her birey” (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 1. Madde); Türk Medeni Kanunu’na göre (TMK, Madde 11) ise “on dokuz yaşından gün almamış herkes” olarak tanımlanan “Çocuk” kavramı için yaş ölçütünün temel alındığı görülmektedir.

Bu tanımlamalara göre bakıldığında, ülkemizde çocukların, toplam nüfus içindeki sayıca oranları küçümsemeyecek kadar fazladır (TÜİK, 2021).

1.2. Çocuk, Oyun ve Mekân İlişkileri

Mekân, insanı bulunduğu alandan belli bir ölçüde ayıran ve yaşam faaliyetlerini yapmasına imkan sunan boşluk şeklinde tanımlanmıştır (Hasol, 2010).

“Oyun Oynama” bir çocuğun kendini ifade edebilmesi, sosyal ilişkiler kurması, yeni şeyler öğrenmesi, fiziki ve ruhsal gelişimini tamamlayabilmesi gibi hayati süreçlerin çok önemli bir bileşeni konumundadır. Bu süreçlerde “Mekân” kavramı, etkileşimler için çeşitli fırsatlar sunması bakımından önem kazanmaktadır.

Çocuğun hayati ihtiyaçlarından sonra, oyun ihtiyacı gelir. Çocuğun işi ve bildiği tek şey oyun oynamaktır ve çocukluk boyunca oyun kesintisiz sürer.

Gerek bireysel olarak gerekse toplum içerisinde çocuklar kendilerini ifade edebilmek, sorgulamak, yorumlamak, fikir üretebilmek ve ürettiği fikirleri eyleme dönüştürebilmek üzere uygun olan ortamlarla ne kadar çok buluşturulursa, toplumun geleceği o kadar sağlam temeller üzerine oturtulmuş demektir.

Çocuğun mekânsal gereksinimi aslında oyun mekânı için kullandığı alandır.

Tasarlanan ve içinde yaşanan mekânlar çocukların hayal gücünü, bedensel ve zihinsel gelişimini önemli düzeyde etkilemektedir. Buna karşılık çocuklar, yetişkinlerin tasarladıkları alana hiçbir şekilde değişime katkıda bulunamayıp ve uzun süre etkisinde kalan birey grubudur. (Çakırer Özservet, 2015a).

Yapılan araştırmalar, çocuk davranışlarının, kişilik, zekâ gibi özelliklerden ziyade içinde bulunulan mekân ve fiziksel çevre tarafından belirlendiğini göstermiştir. Buna bağlı olarak Çocuğun fiziksel, psiko-sosyal, bilişsel gelişiminde çevrenin önemli bir etkisi olmaktadır (Tandoğan, 2007).

Bilgin (1984)’e göre; bugünün çocukları, topluma kendini ait hissetmeyen, daha çok tüketici konumunda olan, dört duvar arasında sıkışmış durumdadır. Hâlbuki çocuklar birer kentli olarak, içinde buldukları alanı yetişkinlere kıyasla daha uzun süre kullanan gruptur. Bu durum, çocuklara kullandıkları mekanların üretim ve tasarım sürecine katılma hakkını vermektedir.

Çocuk için tasarlanan mekânlarda kullanılan nesne ve araçların uygun boyutlarda ve kullanışlı olması gerekmektedir. Her yaşta ve farklı cinsiyetteki çocuklara hitap edecek ve gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Yapılan araştırmalar, çocuk davranışlarının, kişilik, zeka gibi özelliklerden ziyade içinde bulunulan mekan ve fiziksel çevre tarafından belirlendiğini göstermiştir. Çocuğun fiziksel, psiko-sosyal, bilişsel gelişiminde çevrenin etkisi büyüktür (Tandoğan, 2007).

Senda, (1992) çalışmasında Japonya’da çocukların oyun mekânı olarak 6 adet başlıca mekân tipi tanımlamaktadır. Bunlar:

1. Doğal alanlar
2. Açık alanlar
3. Sokaklar
4. Macera Alanları
5. Gizli Alanlar
6. Çocuk Oyun Alanları

Günümüzde çocukların en çok kullandığı mekanlar olarak; konut, konut yakın çevresi, okul ve kentsel oyun alanları olarak düşünülmekte ve bu mekanlar çocuğun bir birey olmasında, sosyalleşmesinde ve gelişiminde büyük öneme sahiptir. Sokaklar aynı zamanda çocukların aktif olarak sosyalleşebileceği ilk mekanlar olduğundan, çocuğun kişilik oluşumunu, yaratıcılığını ve yeteneklerini geliştirmektedir.

Riggio (2002), çocukların mutlu ve özgürce yaşayabileceği kentler, tehditlerden uzak, kentsel açık alanlarda özgürce oyun oynayabildiği, sokaklarda emniyetle dolaşabildiği, yaşlılarıyla buluşup sosyal etkileşimde bulunabildiği ve bu sayede birlikte öğrenebildiği, açık kamusal alanlar olarak tanımlamaktadır.

Çukur (2011)’a göre, özellikle büyük kentlerde çok katlı apartmanlarda sıkışan ve özgürce oyun oynayamayan çocuklar, doğadan koparılarak gelişimleri olumsuz etkilemektedir.

Çocukların aktif açık mekanlarla buluşabilmesi; özellikle fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini ve sağlıklarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bununla birlikte, çocukların bu mekânlarda özgürce ve rahat bir şekilde oyun oynayabilmeleri ve bu imkânın getirdiği serbest hareketlilik de çocuğun gelişiminde olumlu bir etkiye sahiptir (Zomervrucht, 2005).

Bir toplumun geleceğini temsil eden çocukların sağlıklı gelişimi için sosyal etkileşime imkân verecek, yaşlılarla ve toplumun farklı gruplarıyla buluşma ortamı sağlayacak mekanların varlığı büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle kent ortamlarında bu ihtiyaca cevap veren uygulamaların ve fırsatların geliştirilmesi ve çocukların, en önemli paydaşlar olarak görülmesi ve bu süreçlere dahil edilmesi gerekmektedir. Buna karşılık çocuklar, kent planlaması ve yönetiminde hak ettiği yeri bulamayan ve tasarım süreçlerine de en az dahil olan gruplardan biri konumundadır.

1.3. Çocuk Dostu Kent Kavramı

Her dönem ve kültürde çocukluğun tanımına ve çocuk haklarına farklı şekilde yer verilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bu anlamda önemli bir yere sahiptir. Bu sözleşmede çocukluk, 0-18 yaş arasındaki her bireyi dahil eden bir dönem olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi toplumun, devletin ve ebeveynlerinin çocukların büyütülmesinde görev ve sorumluluklarını tanımlamaktadır. (Çukur, 2003). Bu konuda toplumun her kesiminin bilinçlendirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Çocuklar arasında hiçbir nedenle ayrımcılığın yapılmamasını içeren "eşitlik hakkı", yeterli hayat standartları ve sağlık hizmetlerinden faydalanmalarını mümkün kılan "yaşama hakkı", eğitim, bilgi edinme, oyun oynama,

sosyal aktivitelere katılma, düşünce din ve vicdan özgürlüklerini içeren "gelişme hakkı", her türlü istismar biçimlerini sömürü ve zulmün bütün biçimlerini, çocuğun ebeveynlerinden kendi isteğiyle ayrılmasını içeren "korunma hakkı", fikirlerini özgürce dile getirme, kendisini ilgilendiren konularda söz sahibi olma, toplumda aktif rol almayı içeren "katılma hakkı" ÇHS'nin temel ilkelerini oluşturmaktadır (Kirazoğlu,2012).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Türkiye'nin de destekleyip 1990'da imzaladığı 1995'te resmi olarak kabul gören, çocukların doğduğu yeri, cinsiyetlerini, inançlarını veya sosyal kökenlerini göz önünde bulundurmadan tüm çocukların haklarını tanımlamaktadır. Bu sözleşme de çocuklar ve ebeveynlerinin birbirlerine karşı hakları ve görevlerini ve ayrıca yönetimin bu işleyişe karşı sorumluluklarını kapsamaktadır(Yurtsever, 2009).

Çocukları Koruma Fonu (Save The Child Fund) üyesi olan Eglantyre Jebb, (1922)yılında, çocuk hakları üzerine bir metin hazırlamıştır. Bu metin çocukların her türlü istismara karşı korunabilmesi, gelişimsel ihtiyaçlarının eşit şekilde sağlanması ve ebeveynlerin çocuklarına karşı görevlerini kabullenmesinin altını çizmektedir. Bu metin 1924'te BM (Birleşmiş Milletler) tarafından daha sonra "Çocuk Hakları Cenevre Sözleşmesi" olarak kabul görmüştür.

ÇHK'nın toplumsal açıdan gerçekleştirdiği en önemli değişim, kentlerde çocuğa karar verme hakkının verilmesidir. Çocuk haklarını kent bazında ele alabilmek amacıyla, "Çocuk Dostu Kent Girişimi" "Habitat Programı" ile başlatılmış olup, düzenlenen "Habitat 2" konferansında kavram açıklanmış ve kentlerin birincil olarak çocuklar için, daha yaşanılabilir yerler haline alması hedeflenmiştir. Bu kavram, çocukların yaşadıkları mekânlarda haklarına sahip çıkarak seslerini duyurmalarına ve kamusal politikaların, programların geliştirilmesine öncülük etmektedir (Riggio, 2002).

Çocuk Dostu Şehir girişimi ile 0-18 yaş grubundaki çocukların söz sahibi olduğu, çocuk haklarının gerçek anlamda hayata geçirilebileceği, birbiri ile uyumlu bir çevre için göz önünde bulundurulması gereken birincil hedefler; ayrımcılık gütmeyen, sağlıklı, emniyetli ve dayanışma içinde olan, gelişimlerini destekleyen ve zor durumda olan çocuklar için dost bir çevre olmasıdır(Topsümer, 2009).

Bu kapsamda çocuk haklarının hayata geçirilmesi hedeflenmiş ve yerel bir yönetim sistemi kurulması için gerekli olan temel kurallar şu şekildedir;

- a. Çocuk dostu yasal düzenlemelerin oluşturulması,
- b. Çocukların katılımının sağlanması,
- c. Çocuk hakları birimi kurulması
- d. Çocuk hakları bilincinin benimsenmesi,
- e. Uygulanan çocuk politikalarının etkilerinin değerlendirilmesi,
- f. Çocuk bütçesi ayrılması,
- g. Kentteki çocuklara ilişkin analizlerin düzenli yapılması,
- h. Çocukların yaşamını elverişli kılan gönüllü toplulukların desteklenmesi. (UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi, 2004)

Haikkola ve diğerleri (2007) ve Horelli (2007), ye göre çocuğun bulunduğu çevre ile arasındaki uyum ve gruplar ve çevre arasındaki uyum bir yerin çocuk dostu olması üzerindeki önemli kriterlerdir.

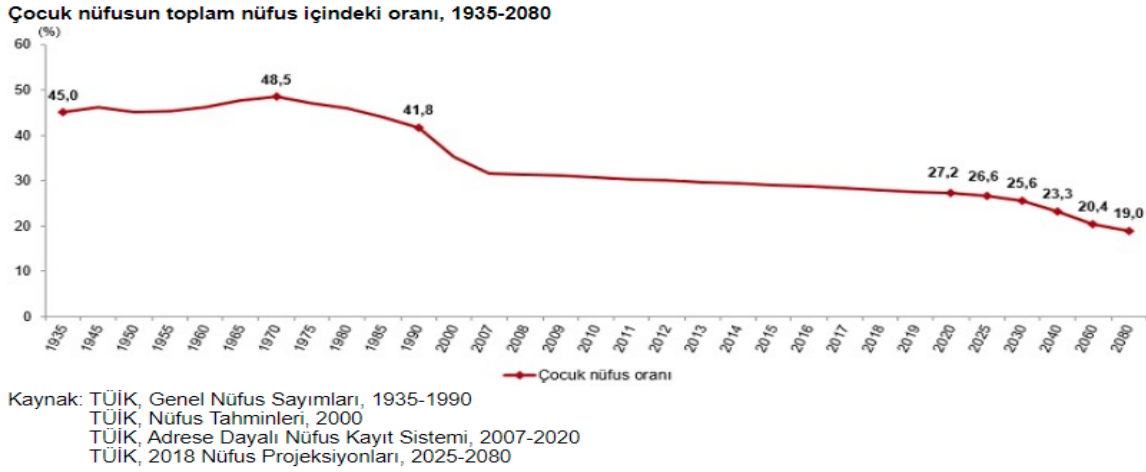
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEM

Çocukların gelişimini tamamlayabilmesi ve topluma ayak uydurabilmeleri, buldukları sosyal ortamın niteliği ile birlikte içinde yer aldıkları ve büyüdükleri fiziksel çevrenin karakteristiklerine de bağlıdır. Çocuklar için aktif açık mekanların olması, özellikle fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini önemli ölçüde desteklemektedir. Bununla birlikte, çocukların bu mekânlarda özgürce ve rahat bir şekilde istediği gibi oyun oynaması serbest hareketliliği sağlamak suretiyle çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Çocuk

gelişimi açısından hayati bir değere sahip olan bu ilişkiler, Çocuk Dostu Kent kavramının önemini ve zorunluluğunu hatırlatmaktadır.

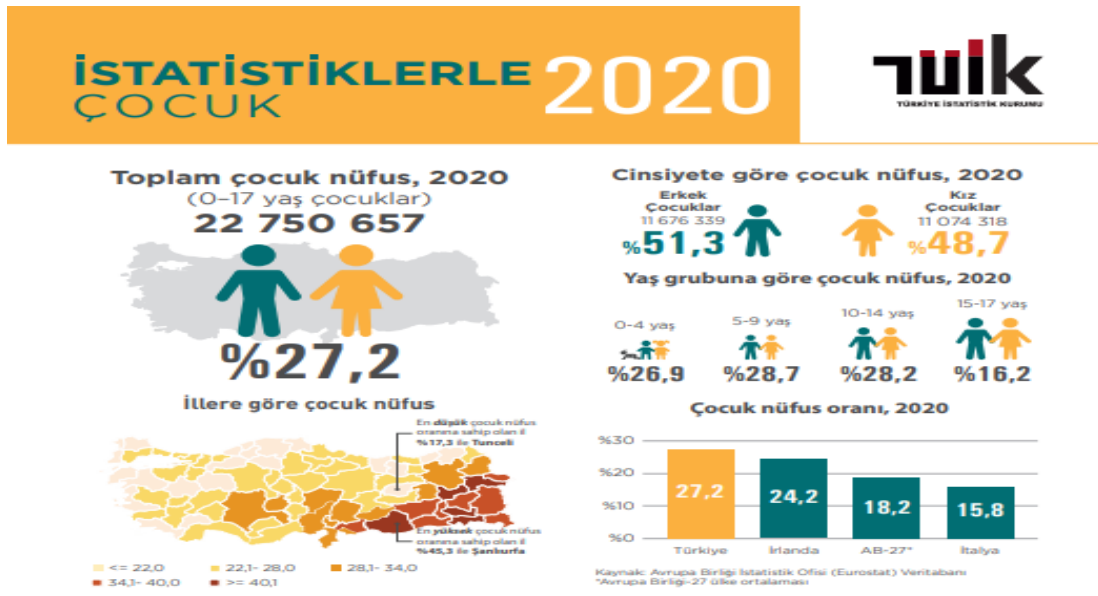
UNICEF'in öngörüsüne göre 2025 yılında, halen gelişmekte olan ülkelerde çocukların yüzde altmışının kentlerde yaşaması ve bu çocuk nüfusunun yarıya yakınının da yoksul olacağı beklenmektedir. Çocukların niteliksiz kentsel alanlarda yetişmesi, onların kişisel gelişimlerini, özgünlüklerini ve sorumluluk alma byeteneklerini ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple, belediyelerin çocuk odaklı kentleşme politikaları ve çocuk yoksulluğu ile mücadele programları oluşturmalarının önemi gittikçe artmakta ve çocukların refahını gözetken kentlerin oluşturulması öncelik kazanmaktadır. (Çakırer Özservet, 2015b).

Özellikle Türkiye gibi genç nüfusu fazla olan dinamik toplumlarda, sağlıklı nesiller yetiştirme kaygısının odağında bu etkileşimlerin irdelenmesi gerekmektedir (bkz. Şekil 1 ve 2).

Şekil 1. 1935-2080 aralığında çocuk nüfusunun toplam nüfus içindeki oranını gösteren projeksiyon (TÜİK, 2021).

TÜİK verilerine göre; 2020 başından itibaren seksen üç milyon olan Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak yüzde yirmisini çocuklar oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletlere göre; 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus, 1970 yılı ile 1990 yılları arasında Türkiye' de çocukların toplam nüfusa oranı yüzde yedi azalmıştır. 1990 yılı ile 2019 yılları arasında Türkiye' de çocukların toplam nüfusa oranı yüzde on dört azalmıştır.

Şekil 2: İstatistiklerle Çocuk (TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu))

Avrupa Birliği (AB) 'ne üye olan yirmi yedi ülkenin ortalama çocuk nüfus oranı yüzde on sekiz olarak hesaplanmıştır. Bu ülkeler arasında en fazla çocuk nüfusuna sahip olanlar İsveç, Fransa, İrlanda iken en az çocuk nüfusa sahip olanlar ise Almanya, İtalya, Malta'dır. Ülkemizde ise bu oranın AB'ne üye olan ülkelere göre fazla olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmada, çocuk – mekân etkileşiminde önemli bir ölçek teşkil eden ve çocuklara baştan sona tüm süreçlerde aktif rol ve sorumluluk alabilme imkânı sağlayan "Çocuk Dostu Kent" olgusu Dünya'dan ve Türkiye'den örnekler üzerinden değerlendirilmiş ve Türkiye'de ivme kazanabilmesi için yerel yönetimlerin konuyla ilgili rolü tartışılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Dünya'da Çocuk Dostu Kent Yaklaşımları ve Örnekleri

Sağlıklı nesillerin yetişebilmesi için ÇDK girişiminin ilk örnekleri İtalya'da 1990 yıllarında ortaya çıkmıştır. İtalya'nın küçük bir kenti olan Fano'dan tüm ülkeye yayılarak Roma'nın da katılımı ve öncülük etmesiyle uluslararası ün kazanmıştır. Bu sayede yerel yönetimler çocukları keşfedip dinlemeye ve ihtiyaçlarına cevap aramaya başlamışlardır. Böylece çocuklar kendi haklarını elde etmelerine imkanı bulmuşlardır. İtalya'da Çevre Bakanlığı, birçok ilçe ve şehirde kabul edilen Çocuk Dostu Kentler programını koordine etmektedir. ("UNICEF Child Friendly Cities"; "UNICEF Çocuk Dostu Şehirler Uygulama Örnekleri"). Bu anlamda dikkat çeken örnekler ve uygulamalar aşağıda değerlendirilmiştir:

- Fransa'da 2002'de başlatılan "Ville amie des enfants(VAE)" (Çocuk Dostu Kent) programının amacı yerel liderlerin çocukların yaşamlarını iyileştirmek için farkındalıklarını arttırmaktır. Girişime 12 şehir katıldı ve oldukça zorlu bir başvuru süreci oluşturuldu. Çocuk dostu olmaya kendini adanmış şehirler 6 yıllık tanınma hakkı verilerek anlaşma imzalanır ve altı yıl boyunca taahhüde uymazsa unvan iptal edilebilir. Bugün, VAE girişimi 231 şehir ve 9 bölgeyi kapsamaktadır. Girişim özellikle çocuk katılımı, ayrımcılık yapılmaması ve eğitime odaklanmaktadır. ("UNICEF Child Friendly Cities").
- İsviçre'de ÇDK girişimi, çocukların günlük yaşamlarına eşit katılım haklarının sağlanması ve bu hakların eğitim, aile hayatı, yerel yönetim ve idare, çocuk ve gençlerin korunması, sağlık alanlarında nasıl uygulandığını amaçlamaktadır. Çocuk dostu olmak isteyen belediyenin belirli adımlar atması gerekmektedir. Durum analizi yapılarak atölye çalışmaları düzenlenmeli, çalışmanın sonuçlarına dayanarak bir eylem planı geliştirmelidir. UNICEF İsviçre temsilcileri değerlendirme sonuçları olumlu ise, Belediye çocuk dostu kabul edilmektedir.2019 itibariyle, başkent Bern de dahil olmak üzere 42 belediye en az iki kez tanınan çocuk dostu bir şehir tanınması almıştır. ("UNICEF Child Friendly Cities").
- İspanya Ciudades Amigas de la Infancia (Çocuk Dostu Kentler) programını 2002'de başlattı. Girişim belediyeleri, çocukların refahını düşünen, haklarını savunan, katılımlarını teşvik eden ve kentleri daha yaşanabilir, sürdürülebilir ve eşitlikçi hale getiren kamu politikaları üretmeye teşvik etmektedir. Çocuk dostu kent olarak tanınmak için şehrin/ilçenin şu şartları yerine getirmesi gerekmektedir: Şehir genelinde bir çocuk stratejisinin bulunması, yerel bir eylem planına sahip olmak, Çocuk Katılım Konseyi'ne sahip olmak ve tüm bu süreci takip edebilmek için yönlendirme grubu kurmaları gerekir. Çocuk Dostu Kent unvanı, belgelendirmeyi değerlendiren sektörler arası bir jüri tarafından dört yıl süre ile verilmektedir. Program için, web sitesi ve çok sayıda göstergeyi içeren bir anket dahil olmak üzere, süreçte şehirleri desteklemek için yararlı araçlar geliştirilmiştir ("UNICEF Çocuk Dostu Şehirler Uygulama Örnekleri")
- Japonya Çocuk Dostu Şehir girişimini 2018'de iki yıllık bir pilot uygulama olarak başlattı. Resmi bir tanıtımın ardından 5 belediye UNICEF'in etkinliğini test etmeyi kabul etti. Japon CFC modelinin bileşenleri UNICEF'in orijinal bileşenlerine çok yakındır. Bu model ortak bir eylem çerçevesi oluşturarak çocuk hakları ilkelerine bağlı bir şehir kurmaya odaklanmaktadır. Modelin değerlendirilmesi, UNICEF'in desteğiyle katılımcı belediyeler tarafından yapılacaktır. Pilot aşamadan sonra ise model Japonya'daki tüm ilgili belediyelere açık olacak. ("UNICEF Çocuk Dostu Şehirler Uygulama Örnekleri")

- Almanya 'da 2012 yılında Çocuk Dostu Şehir Girişimi (CFCI) oluşturuldu. Girişimin iki şeyi hedeflemektedir: 1) Yerel yönetimler, politikacılar ve her belediye de çocuklarla ilgili farkındalık yaratmak; 2) çocukların ve gençlerin belediyelerin gelişimine katılımları ve söz sahibi olmalarını sağlamak. Girişime katılan 21 Alman belediyesi bulunmaktadır. Proje döngüsü dört yıl sürmektedir. Döngünün başlangıcında CFCI koordinasyon organı belediyenin yapısı ve çocuk haklarının durumu hakkında kapsamlı analiz yapmaktadır. Analiz sonuçları daha sonra eylem planı geliştirmek için kullanılmaktadır. ("UNICEF Çocuk Dostu Şehirler Uygulama Örnekleri")

3.2. Türkiye'de Çocuk Dostu Kent ile İlgili Yaklaşımlar ve Örnekler

Çocuk Dostu Şehir (ÇDŞ), Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yerel düzeyde uygulanabilir şeklidir.

2019 itibariyle Türkiye'de toplam nüfusun % 25'i kırsal kesimde yaşamaktadır. Büyüyen ekonomi ve iş imkanı; Türkiye'deki nüfusun son yıllarda kırsal kesimden kente doğru göç etmesine sebep olmuştur. Dört milyon Suriyeli mülteciyle birlikte yaklaşık bir buçuk milyon çocuk ülkedeki farklı illere göç etti. Bu göçle birlikte; yerel düzeyde kaynakların ve kamu hizmetlerinin kullanımına olan ihtiyaç artmıştır. Bu durum, çocuklarla ilgili görev ve sorumluluklara öncelik verilmesini gerektirmektedir.

"IKEA ve UNICEF Türkiye'nin maddi yardımı ile UNICEF Türkiye Ofisi Çocuk Dostu Şehirler projesini hayata geçirmiştir. Bu Proje Türkiye'den 10 belediye ve Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) tarafından yürütülen çocuk dostu uygulamaları hayata geçirmeyi hedeflemiştir."

Proje kapsamında Türkiye Belediyeler Birliği, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, ve Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı 'da Çocuk Dostu Şehirler projesinin ulusal koordinatörlüğünü üstlenmiştir.

Böyle bir projeye ihtiyaç duyulmasının sebebi olarak; Türkiye'de kentleşme ile büyümekte olan ekonomi, sanayileşme ve köyden şehre göç ile daha da büyümeye devam etmektedir. Ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan çocukların gereksinimleri bu dönemde dikkate alınmalıdır. Çocuk haklarının hayata geçirilmesinde kentin yönetiminde söz sahibi olan belediyelere önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda öncelikli olarak maddi imkânları kısıtlı olan çocuklara ulaşılması hedeflenmiştir. Bu amaçla belirlenen proje alanları ise;

- a. Adana-Yüreğir,
- b. Ankara-Mamak,
- c. Bitlis,
- d. Erzurum-İspir,
- e. Giresun,
- f. İzmir-Bornova,
- g. Kırklareli-Lüleburgaz,
- h. Manisa,
- i. Mersin,
- j. Şanlıurfa-Eyyubi'yedir (CFC Catalogue).

ÇDŞ girişimi ile çocukların gereksinim ve isteklerine yönelik programların geliştirilmesinde yerel yönetimlere destek olunması gerekmektedir. Çocukların tüm haklarından faydalanması hedeflenmiştir. Girişim ayrıca gençlerin yaşadıkları kentte söz sahibi olarak yaşamak istedikleri şehirle ilgili fikirlerini dile getirmeleri, toplumsal ve sosyal hayata katılmalarını hedeflemektedir.

3.3. Yerel Yönetimler ve ÇDK ile İlgili Yaklaşımlar

Türkiye'de yerel yönetimlerde çocuk ve gençlere görev ve sorumluluklar verildiği 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5302 sayılı İl özel İdareleri Kanununda görülmektedir. Ancak mevzuatta belediye ve il özel idarelerine verilen yasal görevler daha çok belediyecilik alanındadır. Belediyelerde genel olarak çocuk ve gençlere hitap eden çalışmalar; kreş, çocuk yuvası, çocuk kulüpleri, kimsesiz çocuklar için

yuvalar, parklar, çocuk bahçeleri, oyun alanları, trafik ve eğitim alanları gibi hizmetlerdir.(Yıldırım ve Göktürk, 2008)

“Çocuk Dostu Şehirler” (ÇDŞ) girişimi bu anlamda başta çocukların da içinde yaşadıkları ve çeşitli ihtiyaçları doğrultusunda kullandıkları kentlerin şekillenmesinde söz sahibi oldukları ve aktif rol alabildikleri bir yapı sergilemesi bakımından önemli ve öncüdür. Çocukların paydaş olarak yerel yönetimlerle işbirliği yapabilmesi ve geleceklerinin şekillenmesinde söz sahibi olmaları, gerek çocuk hakları gerekse sağlıklı toplum hedefleri açısından önem taşımaktadır.

Gelecek için planlanan kentlerde, çocukların ihtiyaç ve taleplerine öncelik verilmesi gerektiği hem karar verici merciler hem de konuyla ilgili tüm paydaşların gündeminde olmalıdır. Bu nedenle çocukların planlama, yönetim ve uygulama aşamalarında aktif rol alabileceği projelerin çoğaltılması gerekmektedir.

“Çocuk Dostu Şehirler” programı kapsamında Türkiye için belirlenen hedefler aşağıdaki gibidir (Berkün,2019)

- Yerel yönetimlerin çocuk katılımlı politika ve program tasarımı konusunda güçlendirilmesi,
- Belirlenmiş alanlarda çocukların oyun hakkına ulaşmalarının desteklenmesi,
- Gençlerin çocuk hakları savunucusu olmaları için güçlendirilmeleri,
- Çocukların kullandığı tüm programların kaynakların yeterli olması ve bu kaynakların düzenli olarak artırılması,
- Yurtiçi ve yurtdışında çocuk dostu program örneklerinin yaygınlaştırılması.

Yerel yönetimler sundukları hizmetleri belirlemeden önce o hizmetten etkilenen kitlenin de görüşlerine başvurmaktadırlar. Halkın katılımı yerel yönetimlerin başarısını ve ayakta kalabilme çabalarını artırmaktadır. Bu anlamda yerel yönetim faaliyetlerine katılım anlamında nüfusun önemli bir kısmını oluşturan çocukların dahil edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla yerel yönetim bünyelerinde “çocuk meclislerinin” oluşturulması ile çocuklara, katılım, nitelikli tartışma, içinde yaşadıkları kente ve çevreye sahip çıkma ve çevresel sorunlarla alakadar olma yönünde çok önemli bir fırsat sunulmaktadır.

SONUÇLAR

Çocuk dostu kent yaklaşımları incelendiğinde bu kapsamda azımsanmayacak kadar önemli olduğu ortaya çıkan sonuç; yerel yönetimler ve tüm paydaşların (mahalle, ilçe, büyükşehir, belediye, kaymakamlık, valilik, AB-BM birimleri vb.) her türlü konuda üzerine düşen görev ve sorumlulukları yapması gerektiğidir.

Uygulayıcı merci olarak özellikle belediyelerin, kendi bünyelerinde yer alan teknik kadroların yönlendirmesiyle aile ve belirli yaş aralığındaki çocuklarla düzenli olarak toplantılar düzenlemesi ve somut projeler hayata geçirmesi gerekmektedir. Mahalle, ilçe ve belediyelerdeki tüm paydaşların da projenin kurgulanması, tanıtımı ve uygulanması aşamalarında söz sahibi olması ve projenin kullanılabilirliği ile ilgili takiplerini ilgili mercilere geri bildirimlerde bulunmaları sağlanmalıdır.

Valilik ve kaymakamlık gibi daha üst düzeydeki yönetim kademelerinin de projelere dahil olması sağlanarak, “Çocuk Dostu Şehir” ile alakalı plan ve projelerin desteklenmesi doğrultusunda gerekli tüm teşviklerin, maddi ve manevi desteklerin dahil edilmesi hedeflenmelidir. Başarılı projelerin ödüllendirilmesi, bu anlamda teşvik edici olabilmektedir.

AB ve BM düzeyindeki konuyla ilgili gelişmelerin, belediyeler ve devlet yönetimindeki sorumlu merciler tarafından takip edilmesi, gerekli toplantı ve görüşmelere dahil olunarak projelere maddi-manevi desteklerin sağlanması konunun sürdürülebilirliği açısından önem taşıyan diğer bir unsurunu teşkil etmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Teşkilatı (UCLG-MEWA), T.C. İç İşleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) ile düzenli görüşme ve toplantılara devam edilerek ÇDŞ projesi günlük şartlara uyarlanmalı ve güncel tutulmalıdır.

Ayrıca Çocukların, kentin yönetilmesi ve planlanmasında etkin rol alabilmesi ve düşüncelerinin yöneticiler tarafından dikkate alınmasının acil bir ihtiyaç olduğu bilinmelidir.

Not: Bu makale, İSTANBUL TİCARET Üniversitesi FEN BİLİMLERİ Enstitüsü, KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ Tezli Yüksek Lisans Programı'nda, GÜL ASLI AKSU danışmanlığında, TİCARET ÜNİVERSİTESİ tarafından yürütülecek olan, "ÇOCUK DOSTU KENT KAVRAMININ ÇOCUK – OYUN – MEKAN İLİŞKİLERİ VE PAYDAŞLAR ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ" başlıklı yüksek lisans tezinin ön çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

KAYNAKLAR

Altman, I. ve Chemers M. (1980). Environmental Cognition and Perception. Culture and Environment (43-70) Monterey California: Wadsworth Inc.

Barre, F., (1984), "Çocuk ve Mekan ya da Yitirilmiş Kent. (Çev: Murat Güvenç.)", Mimarlık Dergisi, 84/9(207), 15-17

Berkün,S., (2019), "Çocuk Dostu Kent Yönetimlerinin Çocuklar Tarafında Değerlendirilmesi: Bursa Örneği", BMIJ, 7(1), 135-152.

Berkün, S. ve Sezer, Ö., (2015), "Çocukların Korunması Sürecinde Çocuk Dostu Kentler ve Yerel Yönetimlerin Rolü", 1. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı, 4, 1106-1127.

Bilgin, N., (1984), "Çocuk(lar) ve Mekan(lar)", Mimarlık Dergisi, 84/9(207), 18-22.

Çakırer-Özservet, Y. (2013). "Tasarımda İnsan Odağını Kaybetmemek İçin Kentli Çocuklar Ve Resmettiklerine Bakmak", Çevre Tasarım Kongresi- Kongre Kitabı. ISBN:978-605-85548-0-1. Uludağ Üniversitesi, 12-13 Aralık, Bursa, Kongre Kitabı, 309-324.

Çakırer-Özservet, Y., (2015a), "Çocuk Dostu Belediyecilik", TBB İller ve Bölgeler Dergisi, 802(1), 38- 43.

Çakırer-Özservet, Y., (2015b). "Okmeydanı Piripaşa İlköğretim Okulunda Risk Altındaki Çocuklar ve Resmettikleri", (içinde), Çocukların Kentsel Mekan Algısı, 77-97.

Çukur, D. ,(2011). "Okulöncesi Çocukluk Döneminde Sağlıklı Gelişimi Destekleyici Dış Mekan Tasarımı", SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, 12, 70-76.

Elibol, Ş., (1998), 11-15 Yaş Grubundaki Mala Karşı Suç İşlemiş Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Gökmen, H. S., (2013), Çocuk Dostu Kent Üzerine Stratejiler, TMMOB 2, İzmir Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 821-829.

Gür, Ş. Ö. ve Zorlu, T. (2002) Çocuk Mekânları, İstanbul, Yem Yayınları.

Haikkola, L., Pacilli, M. G., Horelli, L. ve Prezza, M. (2007), "Interpretations of Urban Child-Friendliness: A comparative study of two neighborhoods in Helsinki and Rome". Children, Youth and Environments, 17(4), 319-351.

Hasol, Doğan, 2010, "Haliç Metro Köprüsü Üzerine"* , Mimarist, sayı: Bahar 2010.

Kirazoğlu, F., (2012), Fiziksel Çevre - Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekanları Ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy ve Beylikdüzü Örnekleri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 107, İstanbul.

Riggio, E., (2002) Child Friendly Cities: Good Governance in The Best Interests Of The Child, Environment & Urbanization, Vol 14, No 2. Retrieved June 04, 2007, from <http://www.bvsde.paho.org/bvsacd/cd26/enurb/v14n2/45.pdf>.

Senda, M., (1992), ‘‘Design Of Children’s Play Environments’’, R. R: Donnelley&Sons Company, United States of America, 0-07-056213-X.

Tandoğan, O., (2007), Çocuk Dostu Çevre İçin Kentsel Mekana İlişkin Tasarım ve Planlama İlkelerinin Oluşturulması, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Talen, E., Coffindaffer, M., (1999), ‘‘ The Utopianism of Children: An Empirical Study of Children's Neighborhood Design Preferences ‘’, Journal of Planning Education and Research, 18(4),321-331.

Topsümer, F., Babacan, E., Baytekin, E., (2009), Şehir Ve Çocuk: Çocuk Dostu Şehir Girişiminin Şehir İmajına Katkısı, İletişim Fakültesi Dergisi, 5-20.

Uluğtekin, S., (1991), Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Bizim Büro, Ankara.

Unicef (2004). ‘‘Building Child Friendly Cities A Framework for Action’’, UNICEF Innocenti, International Secretariat for Child Friendly Cities, Florence.

Yazgan, B., (2017), İstanbul İlinde Çocuk Dostu Kent İçin Mekân, Çevre, Tasarım, Gelişim Eksenli Bir Proje: ‘‘Esenler Çocuk Sokağı’’ Örneğinin İncelenmesi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, YL Tezi, 467, İstanbul.

Yıldırım, U. ve Göktürk, İ., (2008), ‘‘Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni Belediyecilik Anlayışı: Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı’’, 1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Sakarya.

Yurtsever, M., (2009), Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişenler Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 229, İstanbul.

Zomervrucht, J., (2005). Inviting Streets For Children, Some lessons and results of the Childstreet 2005 conference in Delft, Huizen, The Netherlands, Veilig Verkeer Nederland. Retrieved July 08, 2007, from http://www.urban.nl/childstreet2005/downloads/Stuttgart/zomwevrucht_paper_stuttgart.pdf

22/11/2001 tarih ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu.

UNICEF ‘‘Çocuk Dostu Şehirler Uygulama Örnekleri’’ (2021) <https://childfriendlycities.org/initiatives/>
UNICEF Çocuk Dostu Şehirler Girişimleri

Unicef Innocenti Araştırma Merkezi,2004.

Türkiye İstatistik Kurumu, (2020), İstatistiklerle Çocuk, 16.05.2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>,

